

діяльністю людей, їх життям, інтересами, а оперуючи поняттями “політична культура”, “політична свідомість” будує умозорові системи як і повторюють одна одну і не здатні створити нічого нового. Лише звернувшись до практики зробивши метою допомогу людям у задоволенні їх життєвих потреб, прагматична філософія може вийти з кризи та зробити реалізацію політичної реформи, оптимізацію розподілу функцій влади, зміцнити нову державність та усунути дисбаланс між представницькою та виконавчою владою [2, с. 425].

Підкреслимо, що нині вплив політичного прагматизму, його засад на політичне життя в Україні зростає. З погляду сьогодення, політичний прагматизм – це теорія про доцільну діяльність людини, важливими принципами якої є: справа, потреби практичних дій, матеріальний інтерес, вирішальна роль волі у здійсненні людського досвіду і інші.

Головна політична ідея політичного прагматизму – необхідність діяти, не покладаючись на авторитет, апріорні ідеї, випадок. Лише за допомогою діяння, а не без діяння Україна може подолати кризу.

Отже, на рівні прагматичного вирішення будуються моделі, що дозволяють вирішити наявні політичні протистояння.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Філософський енциклопедичний словник / за ред. Д. І. Шинкарука. – Київ : Абрис, 2002. – 511 с.
2. Філософія політики. Короткий енциклопедичний словник / за ред. В. П. Андрущенко. – Київ : Знання України, 2002. – 1455 с.
3. *Shlyahun P. P. Politics* – К. : Lybed, 2002.

С. І. Шитий
доцент кафедри теорії та історії держави і права
НПУ імені М. П. Драгоманова,
кандидат юридичних наук
(м. Київ)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ І ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

На сьогодні в Україні корупція визнається однією з найбільших загроз національній безпеці і державності в цілому. З цим твердженням погоджується і суспільство, і міжнародні організації, і закордонні спостерігачі, і, принаймні на словах, представники органів державної влади. З метою боротьби з цим жахливим, руйнівним явищем в Україні розпочато процес формування системи антикорупційних органів, на які покладено обов’язок попереджати і боротися з усіма проявами корупційних явищ.

Відповідно до статті 1 Закону України “Про запобігання корупції” корупцією є використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей [1, с. 2056]. Відповідно до корупційних дій належать не лише пропозиція або давання хабаря державним службовцям чи особам які наділені владними повноваженнями, або прийняття такої пропозиції відповідним особами, а і непотизм, або “кумівство”, як його ще називають звичайні громадяни, тобто надання переваги при влаштуванні на роботу, чи виконанні своїх обов’язків, чи розподілі державних коштів своїм рідним або друзям; “відкати” – укладення угод або контрактів при закупівлі товарів чи послуг за державний кошти в обхід конкурсних або тендерних процедур, за винагороду від осіб, фізичних або юридичних, з якими таку угоду укладено; будь-які інші дії спрямовані на розкрадання державних коштів. Суспільна небезпечність корупції надзвичайно висока оскільки це в своєму роді державна зрада, але якщо при вчиненні злочинів проти держави, злочинець з матеріальних або ідеологічних міркувань зраджує свою батьківщину на користь іншої держави або міжнародної злочинної (можливо терористичної) організації, то при вчиненні корупційних злочинів особа зраджує державу на користь іншої особи, або взагалі з міркувань виключно власної жадоби. І якщо при вчиненні злочину проти держави у злочинця можуть бути якісь ідеологічні мотиви, то при вчиненні корупційних – виключно матеріальні, що робить цю категорію злочинів особлива небезпечними для суспільства і держави.

Система органів по боротьбі з корупцією в Україні формується на принципах окремої гілки в системі правоохоронних органів. Так першою ланкою в цій системі є Національне агентство з питань запобігання корупції. Цей орган у межах своїх повноважень повинен здійснювати контроль за дотримання антикорупційного законодавства усіма державними органами і суб’єктами публічно-правових відносин. Функція Національного агентства превентивна, тобто, воно повинне запобігати виникненню корупційних явищ [1, с. 2056]. Якщо ж корупційний злочин вчинено, то тут вступає в дію наступна ланка – орган на який покладено обов’язок виявлення і розслідування таких злочинів, збирання доказів і підготовка справ для передачі до суду, а саме Національне антикорупційне бюро України [2, с. 2051]. Підтримувати державне обвинувачення в суді при розгляді справ за корупційними злочинами, а також підтримувати інші антикорупційні органи покликана Спеціалізована антикорупційна прокуратура, яка є самостійним підрозділом у складі органів прокуратури в Україні [3, с. 12]. Завершити цикл формування системи антикорупційних органів повинно було створення Вищого антикорупційного суду (ВАС), на який покладено обов’язок здійснення правосуддя при розгляді справ за

корупційними злочинами і на який суспільство покладає найбільші надії. Нормативну базу для нього вже створено, але процес його формування і кадрового наповнення ще триває.

Головною ідеєю при створенні ВАС було в першу чергу те, що такий суд не повинен залежати від інших органів державної влади в Україні – в іншому випадку постає питання як він зможе судити представників цих органів. Передбачалося, що провідну роль при призначенні суддів ВАС відіграватимуть міжнародні експерти. Також в законодавство було включено якомога більше запобіжників, щоб забезпечити незалежність і неупередженість суддів котрі вирішуватимуть долю корупціонерів. Це і висока заробітна плата, і особливий статус, і посилені заходи безпеки. Відповідно до Закону України “Про Вищий антикорупційний суд”, суддів ВАС повинні регулярно перевіряти за допомогою поліграфу, контролювати їх спосіб життя. Суддя ВАС, а також члени його родини, зможуть користуватися цілодобовою охороною [4, с. 212].

Незважаючи на все вищезазначене, багато експертів не дають гарантій належного рівня незалежності і неупередженості суддів ВАС, адже будь-який служитель правосуддя це звичайна людина зі своїми слабкостями і відповідно не застрахований від помилок і не має імунітету від зовнішнього впливу.

Варто зазначити, що проблема боротьби з корупцією для світової спільноти не нова і Україна далеко не перша держава яка позбудовує систему антикорупційних органів. Ідеї створення системи спеціалізованих антикорупційних органів були і раніше, наприклад, в Уганді, Ботсвані, Хорватії. Перший в світі антикорупційний суд, Сандіганбаян (Sandiganbayan), був створений в Республіці Філіппіни близько 40 років тому, повноцінно він почав працювати в 1999 році, але видимих результатів не показав – за оцінками міжнародних правозахисних організацій, в країні досі процвітає корупція. Вважається, що причиною такої ситуації є політизованість даного органу та відсутність його реальної незалежності, а також дії уряду спрямовані на звуження його компетенції і ускладнення процесу [5, с. 127-140]. В результаті Республіка Філіппіни займає 110 з 180 позицій відповідно до Індексу сприйняття корупції за 2017 рік підготовленому Transparency International (Індес) [6, с. 2-5].

Подібна ситуація і з Вищим антикорупційним судом в Уганді (ACD). При його створенні було задекларовано мету боротьби з корупцією, як і в Україні, однак, формально ACD, хоч і почав діяти, але не отримав реальної незалежності від органів державної влади і лишився під впливом подій внутрішньої політики, внаслідок чого до його діяльності постійно виникають питання, а Уганда займає 152 позицію відповідно до Індексу [7, с. 13-14].

Разом з тим, існує у світі і досвід створення успішних антикорупційних органів. Наприклад, Ботсвана, яка займає одне з перших місць серед африканських країн по боротьбі з корупцією. Причинами такого успіху є створення цілісної системи боротьби з корупцією, державної підтримки діяльності антикорупційних органів та реальної політичної волі керівництва держави боротися з корупцією [8, с. 1-3]. В результаті Ботсвана посідає 34 позицію Індексу.

Можна згадати досвід і ближчих до України європейські держави, в першу чергу Хорватії, яка, як і Україна, є пострадянською країною і, як і наша країна, пережила приховану військову агресію з боку могутнішого у військовому плані сусіда. Так в Хорватії існує ціла система антикорупційних судів, зокрема спеціалізовані суди з розгляду справ про корупцію та організовану злочинність у Загребі, Рієці, Спліті і Осієку [9, с. 82-89]. І хоча за європейськими стандартами у Хорватії існує ряд проблем в боротьбі з корупцією, проте 57 місце в Індексі свідчить про відносну ефективність боротьби з цим згубним явищем.

Звичайно можна сказати, що Індекс це не в повній мірі офіційна статистика і можна сумніватися в її об'єктивності, в кожній державі є свої особливості, проте якість життя простих громадян в Україні (яка займає 134 позицію в Індексі) і тієї ж Хорватії говорить сама за себе.

Аналіз досвіду лише кількох держав які створювали антикорупційні органи свідчить, що перспективи формування подібної системи органів в Україні досить неоднозначні. Багато в чому ці перспективи залежать від наявності політичної волі у представників вищих органів державної влади і можливість повторення, наведеного вище, негативного досвіду в Україні так само висока як і повторення досвіду позитивного. Крім того, варто зазначити, що у Великобританії, США і інших розвинених країнах окремих антикорупційних структур немає взагалі. Там антикорупційною є сама культура суспільства і це той ідеал до якого ми повинні йти, бо без належного рівня правової культури, який досягається лише за умови належного рівня правової освіти, і без якого будь-які антикорупційні структури будуть безсилі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України “Про запобігання корупції” /Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст. 2056.
2. Закон України “Про Національне антикорупційне бюро України” / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 47, ст.2051.
3. Закон України “Про прокуратуру” / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст.12.
4. Закон України “Про Вищий антикорупційний суд” / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 24, ст. 212.
5. Villegas, Bernardo (February 1986). “The Philippines in 1985: Rolling with the Political Punches”. *Asian Survey*. 26 (2): 127-140.
6. Transparency International (2017). “Corruption Perceptions Index 2017”. Transparency International. Retrieved 14 August 2017.
7. Judicial independence undermined: A report on Uganda / An International Bar Association Human Rights Institute Report - September 2007 - 48 Pages.
8. Fighting Corruption in Botswana by Linnéa Larsson / Africa Justice. – JANUARY 18, 2018.
9. Спеціалізовані інституції у боротьбі проти корупції: огляд моделей [Електронний ресурс] / Організація економічного співробітництва і розвитку ; Мережа боротьби проти корупції для країн Східної Європи і Центральної Азії ; OECD, 2007. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/corruption/acn/39972270.pdf>.